

EUROOPA TERRITORIAALNE KOOSTÖÖ

Euroopa territoriaalne koostöö on ühtekuuluvuspoliitika vahend, millega püütakse lahendada piiriüleseid probleeme ja arendada ühiselt eri territooriumide potentsiaali. Euroopa Regionaalarengu Fondist toetatakse kolme laadi koostööd ehk piiriülest koostööd, riikidevahelist koostööd ja piirkondadevahelist koostööd.

ÕIGUSLIK ALUS

Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 178 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. detsembri 2013. aasta määrus (EL) nr 1299/2013.

ÜLDSÄTTED

Euroopa territoriaalne koostöö on olnud ühtekuuluvuspoliitika osa alates 1990. aastast. Programmitöö perioodiks 2014–2020 võeti esimest korda ELi ühtekuuluvuspoliitika ajaloos vastu erimäärus, milles käsitletakse Euroopa territoriaalse koostöö toetamist Euroopa Regionaalarengu Fondi (ERF) vahenditest. Kõnealune ühtekuuluvuspoliitika vahend on loodud selleks, et lahendada üle riigipiiride ulatuvaid ja ühiseid lahendusi vajavaid probleeme ning arendada ühiselt erilaadsete territooriumide potentsiaali.

Euroopa territoriaalse koostöö tarbeks on eelarveperioodiks 2014–2020 eraldatud 9,3 miljardit eurot. Assigneeringud jagunevad järgmiselt:

1. 74,05% – piiriülene koostöö. Nende programmide eesmärk on viia kokku ühist maa- või merepiiri omavad piirkonnad või kohalikud omavalitsused, et arendada piirialasid, panna tööle nende kasutamata kasvupotentsiaal ja leida üheskoos lahendus tuvastatud ühisprobleemidele. Selliste probleemide hulka kuuluvad halb juurdepääs informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogiale (IKT) ning ebapiisav transpordi infrastruktuur, kohalike tööstusharude allakäik, ettevõtlust mittesoosiv keskkond, võrgustike puudumine kohalike ja piirkondliku tasandi omavalitsuste vahel, loid teadus- ja arendustegevus ja IKT kasutuselevõtt, keskkonna saastumine, riskide ennetamine, negatiivne suhtumine naaberriikide kodanikesse jne.
2. 20,36% – riikidevaheline koostöö. Neid programme rakendatakse suurematel piiriülestel territooriumidel ning nende ülesanne on tugevdada sellistel meetmetel põhinevat koostööd, millega edendatakse riiklike, piirkondlike ja kohalike üksuste integreeritud territoriaalset arengut Euroopa suurtel geograafilistel aladel. Siia kuulub ka piiriüleste merealade vaheline koostöö, kui seda ei hõlma piiriülese koostöö programmid.

3. 5,59% – piirkondadevaheline koostöö. Nende programmidega püütakse muuta ühtekuuluvuspoliitika tõhusamaks, toetades piirkondadevahelist kogemustevahetust näiteks programmide kavandamise ja rakendamise, jätkusuutliku linnaarengu ning liidu territooriumil täheldatavate arengusuundumuste analüüsi valdkonnas. Kogemuste vahetus võib hõlmata ka innovaatiliste teadusmahukate klastrite vahelise ning teadlaste ja teadusasutuste vahelise vastastikku kasuliku koostöö soodustamist.

GEOGRAAFILINE KOHALDAMISALA

Piiriülest koostööd võib kõnealuse rahastamisvahendi abil toetada põhimõtteliselt kõigil ELi sise- ja välispiirialadel, samuti merepiirialadel (piirkonnad, mille vaheline kaugus on kuni 150 km, või äärepoolseimate piirkondade puhul üle 150 km). Riikidevahelise koostöö alla kuuluvad piirkonnad määrab Euroopa Komisjon, lähtudes makropiirkondlikest ja merepiirkondadel põhinevatest strateegiatest ning andes liikmesriikidele võimaluse lisada külgnevaid territooriume. Piirkondadevaheline koostöö hõlmab kogu liidu territooriumi. Äärepoolseimad piirkonnad võivad ühe koostööprogrammi raames ühitada nii piiriülese kui ka riikidevahelise koostöö meetmed.

Koostööprogrammides võivad osaleda ka kolmandad riigid. Sellistel juhtudel võib koostöömeetmete rahastamiseks kasutada ka Euroopa naabruspoliitika rahastamisvahendit (ENI) ja ühinemiseelse abi rahastamisvahendit (IPA II).

VALDKONDLIK KESKENDAMINE

Et suurendada ühtekuuluvuspoliitika mõju ja aidata kaasa strateegia „Euroopa 2020“ rakendamisele, peab ERFi abi Euroopa territoriaalse koostöö programmidele keskenduma piiratud arvule temaatilistele eesmärkidele^[1], mis on vahetult seotud nimetatud strateegia prioriteetidega. Iga temaatilise eesmärgi puhul on ERFi määruses^[2] kindlaks määratud investeringuprioriteedid, millele lisanduvad ka Euroopa territoriaalse koostöö meetmete konkreetsetest vajadustest lähtuvad täiendavad prioriteedid.

Piiriülese ja riikidevahelise koostöö programmid peavad keskenduma kuni neljale temaatilisele eesmärgile; piirkondadevahelise koostöö programmide puhul sellist piirangut ei ole. Euroopa territoriaalse koostöö eesmärgi kohaste programmide puhul on esmajärjekorras toetatavad valdkonnad muu hulgas järgmised:

1. Piiriülene koostöö: püsivate ja kvaliteetsete töökohtade loomise stimuleerimine ja tööjõu liikuvuse toetamine, integreerides selleks piiriüleseid tööturges, edendades sotsiaalset kaasatust ja piiriga eraldatud kogukondade integreerimist, töötades välja ja rakendades ühiseid haridus-, kutseharidus- ja koolituskavasid jne.
2. Riikidevaheline koostöö: ametiasutuste ja sidusrühmade institutsioonilise suutlikkuse ja avaliku halduse tõhususe suurendamine makropiirkondlike ja merepiirkondade strateegiate väljatöötamise ja koordineerimise abil;

[1]Temaatiliste eesmärkide loetelu võib leida 17. detsembri 2013. aasta määruse (EL) nr 1303/2013 artiklist 9.

[2]Komisjoni 17. detsembri 2013. aasta määruse (EL) nr 1301/2013 artikkel 5.

3. Piirkondadevaheline koostöö: ametiasutuste ja sidusrühmade institutsioonilise suutlikkuse ja avaliku halduse tõhususe suurendamine, levitades selleks teavet heade tavade ja kogemuste kohta, toetades kogemustevahetust jne.

KOOSTÖÖPROGRAMME PUUDUTAVAD ERISÄTTED

Arvestades, et Euroopa territoriaalse koostööga seotud programmide kavandamises ja rakendamises osaleb rohkem kui üks liikmesriik, kohaldatakse programmide suhtes erisätteid, millega reguleeritakse muu hulgas kohustuste jagunemist finantskorrektsioonide puhul, menetlust, millega asjaomane korraldusasutus loob ühise sekretariaadi, erimenetlust kolmandate riikide või territooriumide kaasamiseks, rakendusaruannete sisule esitatavaid nõudeid jne.

Koostööprogrammis osalevad liikmesriigid määravad ühe korraldusasutuse, ühe sertifitseerimisasutuse ja ühe auditeerimisasutuse. Korraldusasutus ja auditeerimisasutus peavad asuma samas liikmesriigis.

Muude ERFi programmide suhtes kehtiv reegel, mille kohaselt peavad kõik liikmesriigid vastu võtma kulutuste abikõlblikkuse siseriiklikud õigusnormid, ei ole aga maksev Euroopa territoriaalse koostöö puhul. Järelikult tuli kulutuste abikõlblikkuse nõuete selge hierarhia kindlaks määrata ELi tasandil.

Samuti suurendab mitme riigi osalemine halduskulusid. Niisiis on tehnilise abiga seotud kulutuste ülemäär suurem kui muud liiki programmide puhul.

ETTEPANEK ELI 2020. AASTA JÄRGSE ÜHTEKUULUVUSPOLIITIKA KOHTA

Mais 2018 esitas komisjon uued ettepanekud ELi ühtekuuluvuspoliitika reguleerimiseks pärast 2020. aastat. Nende hulka kuulub määrus Euroopa territoriaalse koostöö eesmärgi (Interreg) käsitlevate erisätete kohta. Tulevikus on Euroopa territoriaalsel koostööl tõenäoliselt viis koostisosa:

- piiriülene koostöö,
- riikidevaheline koostöö ja merenduskoostöö,
- äärepoolseimate piirkondade koostöö,
- piirkondadevaheline koostöö,
- piirkondadevahelised innovatsiooniinvesteeringud.

Kavandatava määrusega seatakse ka kaks eraldi eesmärki Interregi kohta:

- Interregi parem juhtimine ning
- ohutum ja turvalisem Euroopa.

Euroopa Ülemkogu jõudis 2020. aasta juulis kokkuleppele ELi pikaajalise eelarve suhtes aastateks 2021–2027. Euroopa Ülemkogu tegi oma järeldustes ettepaneku eraldada Euroopa territoriaalsele koostööle 7,93 miljardit eurot.

Kõnealuse määruse suhtes kohaldatakse seadusandlikku tavamenetlust, kus Euroopa Parlament on nõukoguga võrdses positsioonis. See tähendab, et enne 2020. aasta

lõppu peavad need kaks institutsiooni jõudma kokkuleppele Ühtekuuluvusfondi tulevaste reeglite suhtes. Märtsis 2019 lõpetas parlament oma esimese lugemise.

EUROOPA PARLAMENDI ROLL

Euroopa territoriaalset koostööd reguleeriva määruse suhtes kohaldatakse seadusandlikku tavamenetlust ning seega sai Euroopa Parlament otsustada selle sisu üle võrdsetel alustel nõukoguga. Parlament toetas koostöö olemasoleva struktuuri ja kolme programmitüübi säilitamist.

Parlament pööras asjakohast tähelepanu äärepoolseimate piirkondade eriprobleemidele ning selleks, et hõlbustada piiriülest koostööd nende piirkondade merepiiridel, muudeti 150 km nõue paindlikumaks. Lisaks võivad äärepoolseimad piirkonnad tänu parlamendi algatusele ühe territoriaalse koostöö programmi raames kasutada ERFi eraldi nii piiriülese kui ka riikidevahelise koostöö tarbeks. Ühtlasi kehtestati kolmandate riikidega koostööd tegevate äärepoolseimate piirkondade vajaduste katmiseks konkreetset nõudeid.

Riikidevahelise koostöö küsimuses kaitses parlament tulemuslikult oma seisukohta, mille kohaselt peab komisjon abikõlblike piirkondade loetelu koostades võtma arvesse olemasolevaid ja tulevase makromajanduslikke ja merepiirkondi käsitlevaid strateegiaid.

Parlament muutis tingimused kahel viisil paindlikumaks: esiteks, suunates 80% rahalistest vahenditest neljale temaatilisele eesmärgile ja jättes ülejäänud 20% kasutamise lahtiseks, ning, teiseks, võttes kasutusele 15%-lise paindlikkusvaru vahendite liigutamiseks piiriülese ja riikidevahelise koostöö programmide vahel.

Parlament tõdes, et investeringuprioriteedid on viidud kooskõlla Euroopa territoriaalse koostöö konkreetsete vajadustega. Rakendusviisid on programmide vahel ühtlustatud, mis tähendab nii programmi rakendamisel osalevate asutuste arvu vähenemist kui ka nende kohustuste selginemist. Koostööprogrammide ja rakendusaruannete sisule esitatavaid nõudeid on veelgi täpsustatud, et vähendada osalevate asutuste halduskoormust.

Parlament kaitses jõuliselt vajadust parandada Euroopa territoriaalset koostööd eelkõige järgmiste võimaluste abil:

- Euroopa territoriaalse koostöö kui ELi ühtekuuluvuspoliitika eraldiseisva eesmärgi positsiooni kindlustamine piisava rahastamise toel kogu ajavahemiku 2014–2020 jooksul;
- õige tasakaalu leidmine valdkondliku keskendamise puhul, et see oleks 2020. aastaks seatud eesmärkide järgimiseks piisavalt jõuline, kuid samas ka piisavalt paindlik piiriülese ja riikidevahelise koostöö vajadustega kohandamiseks;
- programmide juhtimise ja auditeerimise täiustamine heade tulemuste saavutamise tagamiseks.

Marek Kołodziejcki
08/2020

